

krat so natisnjeni ležeče, kar očitno kaže, da so izbrani zaradi stilistične vrednosti in da jih jezik še močno čuti kot tuje blago. Tej podobne oznake, resda zelo povrhnje, v naših časopisih nisem zasledil.

V vsakem jeziku nastajajo dan na dan novi izrazi in zlasti tehnični jeziki pri tem zajemajo največ iz latinščine in grščine. Ne bilo bi mogoče za vsak nov pojem najti slovensko besedo in vsakemu predmetu na silo dati slovensko ime. Brez izposojanja danes ne more noben jezik. Ni, da bi tujko načelno odklanjali, a večkrat se zdi, da ima tujka vrednost sama po sebi, ne glede na pomen. Kar bi smeli pričakovati, je predvsem to, da bo pri prevzemanju tuje besede natanko poznan pomen v jeziku, iz katerega jo jemljemo. Jezik naj bi sprejemal le tiste tuje izraze, ki zares nekaj novega pomenijo, torej za pojme, ki še nimajo ustreznega poimenovanja (»emprunt de nécessité«), naj pa ne bi segal po tujki, kadar je že na voljo domač izraz. Tako, ne nujno izposojanje (»emprunt de luxe«) pa razkriva ali pomanjkanje časa ali šibko poznavanje izraznih možnosti v svojem jeziku ali pa tudi snobizem in omalovaževanje lastnega jezika.

Franc Šebjanič

Murska Sobota

PISMA MIHAELA BAKOŠA MIHAELU INSTITORISU-MOŠOVSKEMU

III. pismo

Nadvse častitljivemu in veleučnemu gospodu Mihaelu Institorisu, vzornemu predstojniku, svojemu spoštovanemu pokrovitelju (pošilja mnogo pozdravov) Mihael Bakoš

Kot sem se nekoč ob študiju v Požunu, in pred dvema letoma, ko sem Te obiskal, vedno zelo rad priporočal Tvojemu spominu, spoštovani gospod, tako se Ti tudi zdaj v pričujem pismu ne pomišljam (priporočati), čeprav prav nič ne dvomim o Tvoji posebni naklonjenosti do mene, saj si mi še nedavno tega dokazal svojo dobrohotno pripravljenost za prospah prijateljev.

Izredno pobožna ženska, gospa Sofija Serpilianca, je iz svoje darežljive dobrohotnosti že nekaj let sèm poklanjala 30 florenov častitemu gospodu Štefanu Küzmiču, mojemu predhodniku, ki je v gospodu blago umrl dne 20. XII. minulega leta 1779,⁶ pri tem so jo vodili posebni razlogi, zlasti nizka plača cerkvenega pastirja v Šurdu. Ko je zvedela za smrt mojega prednika, ki ga ni zlomila starost, ampak naporno delo in preganjanja, je ta blaga gospa prenesla ono volilo name; po javni pošti mi je poslala zelo vljudno, z lastno roko napisano pismo (s sporočilom), da tudi jaz dvigam in uporabljam to volilo do konca svojega življenja kot nekak prispevek k plači, in sicer vsako leto, posamič v 15 obrokih. Tej gospe sem se tudi po svoji uradni dolžnosti primerno za-

6. V matični knjigi umrlih v Šurdu je smrt Štefana Küzmiča vpisana z datumom 22. december 1779. Mogoče je, da je Bakoš enačil dan Küzmičeve smrti z dnevom nastopa svojega duhovnikovanja v Šurdu (20. dec. 1779).

hvalil in se ji v pismu priporočal. Sedaj pa sem, ne dolgo tega, pred osmimi dnevi zvedel iz sporočila nekoga, svojega dobrega prijatelja v Šopronu, da je ta dobra in odlična gospa, ki bi bila zaslužila daljše življenje, umrla. Prosim Te torej, spoštovani gospod in nad vse dragi prijatelj v Kristusu, naj Ti ne bo pretežko breme poizvedeti, ali je gospa res umrla, ali je bilo to volilo vneseno med njene dobrodelne listine, kateri od bližnjih prijateljev je izvršitelj oporoke, ali je morda z njeno smrtjo docela ugasnilo tudi to volilo? Še in še Te prosim, naj Ti ne bo pretežko, da me obvestiš po javni pošti.

Dokler sem opravljal pastirsko službo v Nemes Csóju, nisem vedel ničesar o preganjanjih; sedaj pa slišim, kaj vse mora prestati služabnik božje besede v dolnjih predelih našega šomoškega okrožja, kjer imamo še tri cerkve: v Šurdu, Berényu in Tápu; res nas neprestano mučijo z obrekovanji, obtožbami, grožnjami in še na sto drugih načinov; razen onih krajev, smo imeli tam v Šomogju še tri molilnice, v katerih je bilo učiteljem dovoljeno ne samo opravljati molitve (prej tudi pridige), ampak tudi poučevati otroke; prav zdaj, dne 8. avgusta, je bilo mojemu sosedu, učitelju v Pátru, kjer prebivajo sami plemiči, na podlagi kraljevega ukaza prepovedano, da ne sme več vstopiti in opravljati molitev, izpraznili pa so tudi vse sobe, razen štirih, te štiri pa so pustili za namenom, da bi učitelj tam učil otroke. To so doživeli tudi protestanti v Alsóku. Nihče se jim ni upal upirati. Naši v Pátru so se prav te dni pritožili na dvor. Ker obširnejših novic nimam, Ti sporočam to ter priporočam sebe in svojo cerkev Tvojim pobožnim molitvam. Pozdravljen v Gospodu in bodi mi iz duše naklonjen.

Šurd, dne 21. avgusta 1780.

To tako imenovano prejemnico o prejetih 15 florenih sem sklenil priložiti pismu in Te vljudno prositi, da jo izročiš, če je gospa Serpiliana umrla, tistim, ki jim je treba; obenem pa Te zopet in zopet prosim, naj Ti ne bo pretežko, da me o tem obvestiš, zato se jim bom tudi sam zahvalil. Prosim tudi, spoštovani pokrovitelj, da se skušaš potruditi za nadaljevanje tega volila, če boš v tej zadevi ali z besedo ali s svojim ugledom mogel kaj storiti.

Onih 15 florenov je bilo že 20. aprila poslanih zelo uglednemu gospodu Farkašu,⁷ rektorju v Šopronu, kjer pa so skoraj do 15. avgusta čakali, ker ni bilo priložnosti (da bi jih dvignil); sicer bi že prej obvestil ono gospo.

P. S. Vljudno pozdravljam veleučenega gospoda Mikosa⁸ kot tudi gospoda Lanija.

Poštna pot bo naslednja: Šopron—Günsz—Kanisa v Šurd.

IV. pismo

Visokočastiti gospod, zaščitnik, prijatelj
in vsega spoštovanja vredni brat v Kristusu!

Požunski knjigarnar D. Löwen mi je po mojem nedavnem naročilu poslal pregled eksegetične knjižnice za novi zakon v treh delih, ki jih je sestavil Stark,⁹ in en izvod nemškega zakona, kar je vse skupaj zneslo 10 fl. in 27 vin. Te knjige sem si nabavil s tem ciljem in namenom, da bi jih mogel plačati iz svojega požunskega beneficija po Tvojem ljubeznivem posredovanju, če Ti pač s tem, spoštovani brat, ne bi bil preveč nadležen. Iz kataloga bogoslovnih knjig pa vidim, da se je celotno Starkovo delo prodajalo po-

7. Adam Farkaš (1728—1786), prekm. Slovenec, rektor šopronskega liceja.

8. S. Mikoš, požunski učitelj, verjetno tudi omenjeni Lani.

9. Stark Chr. Synopsis bibliothecae aug. in novum Test., Leipzig 1745.

prej po 36, zdaj pa po 22 fl. in 30 vin.; tako sem trdno sklenil, da ves moj lastni beneficij 30 florinov porabim za nakup Starka, brez katerega ne morem biti, in za še nekatere avtorje. In sicer na ta način:

1. pošlje naj mi sedaj še preostale knjige starega zakona, katerih cena bo	22 fl. 30 vin.
2. za nemški Novi zakon, ki sem ga že prejel	27 vin.
3. tem naj priloži Hirschev slovar, zakladnico latinskega in nemškega jezika, izbranega iz kataloga Dollian	5 fl.
4. Pridige znamenitih bogoslovcev o evangelijskih tekstih za vse leto, 8 ^o Berlin	1 fl.
vsota znaša	29 fl. 12 vin.

Iz 30 florinov mojega beneficija ostane še 48 vinarjev, ki jih porabi zase v kakršenkoli namen. Tako Te torej prosim, spoštovani brat, da se po tej razpredelnici, če sem jo bil prav sestavil, po Tvojem posredovanju, ki mi je še kako potrebno, izplačajo te knjige, potem ko bi Ti prevzvišeni gospod Wielland, verni upravnik tega pobožnega volila, ki ga vdano spoštujem, izročil vsoto 30 florinov. Nadalje prosim, da naj gospd Löwen, ki mi je za odpošiljanje katerihkoli knjig obljubil svojo verno pomoč, te knjige, dobro zavite v papirnat ovoj, odpošlje v Šopron spoštovanemu rektorju Farkašu.

Za ceno knjig, ki sem Ti jih lani poslal, še nisem mogel izvedeti, dasi sem že večkrat pisal njihovemu lastniku, zato o tem doslej nisem nič pisal; lahko jih torej obdržiš, dokler Ti o njih kaj drugega ne sporočim. Ni tako dolgo, kar je neki moj prijatelj odkril Agenda Vandolica, ki so bila konec prejšnjega stoletja natisnjena v Mogyorokeréku in jih z lahkoto dobim in Ti jih zagotovo pošljem, ker Ti bo ta redkost zelo draga. O, da bi že enkrat ti naši ubogi Slovenci dobili dovoljenje, da svobodno izpovedujejo vero na svojem območju. Toda imeli so doslej tisoče težav, in ne vem, kaj jih v bodoče še čaka. V drugih krajih in pokrajinah dovoljujejo na lažji način oznanjevanje božje besede, kar smo z veseljem vzeli na znanje. V našem šomoškem okraju, vsaj v kraju Kőcse, je bil nastavljen dušebrižnik z organistom; toda kako, ljubi Bog, kje naj ubogo ljudstvo vzame, da bo plačevalo tako rimskokatoliškega župnika kot še svojega dušebrižnika? Ali se na Češkem, Moravskem, v Avstriji, na Štajerskem itd. še vedno s tako zveličavnim uspehom kot lansko leto dovoljuje, da lažje nastavljajo dušebrižnike za tiste, ki so se oklenili čistejših nauk našega svetega evangelija, o tem in o drugem, kar nam ni znano, naj Ti ne bo pretežko napisati mi kaj malega. Tvoja pisma berem namreč z velikim veseljem. O, da bi se slednjič že imel priliko pogovoriti s Teboj; že lansko leto sem se resnično namenil, da grem obiskat svoje nadvse drage požunske zaščitnike, toda ni bilo mogoče. Zdaj pa sem hotel po binškošnih praznikih nadomestiti častitega Kozma, toda na prvo nedeljo Svete Trojice je bil premeščen za rednega pastirja v Iharos Bereny namesto častitega gospoda Babiča, ki je bil premeščen v Nemes Kév. V ostalem pa naj znova izpričam svoja topla, bratska čustva in ostajam Tvoji častitosti z običajnim spoštovanjem verni služabnik v Kristusu.

Surd, dne 24. junija 1783

Mihael Bakoš
VDM v Surdu

V. pismo

Nadvse spoštovani in zelo učeni gospod,
vsega spoštovanja vredni zaščitnik in moj prijatelj v Kristusu!

Vroča želja, da bi že bral Tvoje pismo, me je predvsem prisilila k temu, da Ti pišem to pismo. Dne 24. junija preteklega leta sem Ti po javni pošti poslal svoje zadnje pismo, o katerem pa dvomim, ali si ga prejel ali ne. Kakor koli se je že zgodilo, vendar prav nič ne dvomim o Tvoji naklonjenosti do mene. Znano Ti je, spoštovani mož, da sem

svoj požunski beneficij 30. f. preteklega leta namenil za plačilo knjig, ki sem jih kupil pri gospodu Löwenu, in odločil, da se mu denar izroči po Tvojem ljubeznivem posredovanju; če si mi to delo ljubezni naklonil (o čemer prav nič ne dvomim), sem in Ti bom za Tvoj izkazani trud neskončno hvaležen; če pa se je primerilo, da je bil ta denar zadržan in ni bil Tebi izročen, želim in prosim, naj Ti ne bo pretežno, da mi odpišeš; čudim se, da g. Löwen ni nič pisal.

Slovensko bogoslovje se je pri nas v Šurdu že nehalo; ker so reveži končno le dosegli tudi pri gremiju svojega okraja (pravico do javnega) izpovedovanja svoje vere, bom jaz, potem ko je Najvišja sila tako usmerila moje korake in ker je tako odločil superintendent, v prihodnjem mesecu marcu odšel k njim, v kraj Križevci, kjer sem sam že pripravil začetke bogoslužja. Ta sprememba bi se bila izvršila že februarja novega leta, če bi ne oviralo moje zdravstveno stanje. Koliko bo tu potrebno truda in napora, da bomo to ljudstvo poučili in ga seznanili z evangelsko vero, to prav dobro veš, tudi ko bi ti ne pravil. Blagopokojni Kuzmič, ki mu ogromno dolgujem, ni zanemaril svoje službe, ko je temu narodu oskrbel Novi zakon. O, da bi Bog tudi mene tako osrečil, da bi mogel dati v natis vsaj pesmarico v tem jeziku, kar nameravam storiti, če bo Bog tako hotel in odločil. Od Vas, spoštovani zaščitniki, ki Vam je na skrbi in pri srcu zveščanje ljudi ter vera tega ljudstva, ki ste ga vedno zelo ljubili, pričakujem najživeje samo to, da nas še naprej podpirate s svojo naklonjenostjo. Beneficiji požunskih patronov, ki so že izbrisani iz števila živih, so bili ustanovljeni v slavo božjo in v dobrobit tega ljudstva; če jih kdo natanko pozna, jih poznam tudi jaz; obstajajo namreč listine Nemes Csója, ki pričajo o darežljivosti blagopokojnih Jeszenakov; o, da bi mogli vsaj to ustanovo dodeliti temu ljudstvu z namenom, da si zgradi novo molilnico. Večno slavo zasluži tistih 300 in še nekaj florinov, ki jih je blagopokojna Serpiliana namenila za natis slovenskega N. zakona. Vse to, kar imam globoko v duši, omenjam vsaj s tem namenom, da bi mogel z izrazi hvaležnosti še za naprej povezati z nami srca požunskih zaščitnikov.

In čeprav mi je bil izplačan beneficij 30 florinov gospe Serpiliane kot nekaka pomoč moji plači zaradi revščine slovenskega ljudstva, bivajočega v Šurdu, kaj meniš, spoštovani mož, ali mi ta beneficij ne bi mogel biti dodeljen še vnaprej, čeprav se je bogoslužje preselilo iz Šurda v Križevce? To bi ne bilo nasprotno volji oporočnika, saj je beneficij namenjen Slovincem. Ponižno Te prosim, da me obvestiš in mi pošlješ svoj koristen in več kot bratski nasvet. Če le ostane kako upanje, da bi uspel, bom, oprt na Tvoje nasvete, pisal gospodu upravniku te ustanove, ki je gospod Wielland, kot mi je bilo sporočeno.

Iz pisma gospoda župn. Jurija Temlina,¹⁰ ki je lastnik Tebi poslanih knjig, pripišem sledeče: velečastiti Institoris, ljubitelj starin, naj mirno obdrži one knjige, obenem z denarjem, ki ga nikakor ne zahtevam; če pa se bo dobremu možu zdelo, da mi za dve knjigi pokloni in pošlje eno samo knjigo, ali bogoslovno ali zgodovinsko, se mu zanjo pristrčno zahvaljujem, pa naj bo latinska ali nemška, kar prepuščam njegovi presoji z edino omejitvijo, da namreč vse to dobremu možu ne bo delalo težav, ker ga nikakor nočem nadlegovati.

Tiskano knjigo Agenda Vandalica, ki sem jo lani obljubil, sem končno le dobil v roke in Ti jo bom v kratkem poslal, s tem pa se že priporočam dobremu bratskemu prijateljstvu in Tvoji naklonjenosti za naprej ter ostajam v trajnem spoštovanju

Tvojega spoštovanega imena

vdani častilec

V Šurdu, dne 28. jan. 1784.

Mihael Bakoš

VDM p. n. iz Šurda.

Odgovor na to pismo ponižno prosim v kratkem.

10. Pastor Jurij Temlin v Körmendu je po vsej verjetnosti potomec Ferenca Temlina, pisca Malega katekizma iz leta 1715.

Pripis. Med častitimi služabniki (božjimi) pozdravljam in izražam spoštovanje čast. gospodu Ribinyu, nekoč mojemu dobremu zaščitniku, kot tudi čast. gospodu Crudiju. Če mi boste hoteli pisati, bo na začetku pomladi od 1. aprila moja zadnja pošta Kőrmend. a Toth Keresztur

Prek tamkajšnjega prebivalca Adama Šebőka*

VI. pismo

Mož božji, nadvse častiti in zelo učeni gospod, vsega spoštovanja vredni zaščitnik in brat v Kristusu!

25. januarja, ko sem še prebival v Šurdu, sem v pismu, ki sem ga poslal Tvoji ugledni osebi, omenil popolno spremembo svojega položaja; s tem pismom pa Te želim obvestiti, da sem že dejansko pastor v Križevcih. Ne bi rad prekoračil meje, s katero smemo prijatelje prositi za usluge: z mnogimi prošnjami si namreč lahko odtujimo dobrohotnost najboljših prijateljev, in bojim se, spoštovani zaščitnik, da se to ne bi pripetilo meni. Pa bom še enkrat potrkal, da mi trkajočemu odpreš, in mi prosečemu izkažeš dobroto in nakloniš odgovor. Prosim pa edino to, kar sem prosil že v prejšnjem pismu: ali mi še lahko ostane kakšno upanje, da bi še za naprej dobival serpilijski beneficij? Z vso vljudnostjo, kar je premorem, Te prosim, da se ne pomišljaš in me s svojim modrim nasvetom obvestiš.

Željnemu podobnih starin Ti zdaj pošiljam v branje Agenda Vandalica, ki so bila dana v tisk leta 1587 v Monyorokéréku; poslal mi jih boš nazaj kateri koli mesec naslednjega poletja. Ta čas Te ne morem razveseliti, spoštovani zaščitnik, z nobenimi novicami, ki bi bile vredne omembe. Mnogi se pritožujejo, da je tolerančni patent v določilih, naj se štolnina plačuje r. katoliškim župnikom, težko breme za ljudstvo; molilnice se gradijo vsepovsod [ob robu: Meszlen, Simonyi, Bük]. Mladičice posvečujejo, dasi imajo skromno bogoslovno znanje, vendar jih je še premalo. Papisti nimajo še nikogar. Obsežna je torej žetev, zato moramo zelo moliti za delavce. In tako Ti častiti brat iz srca želim trajnega zdravja in se ponovno najskromneje priporočam Tvojemu prijateljstvu in bratski dobrohotnosti ter ostajam Tvojega imena

Toth Keresztur, 5. maja 1784.

iskren častilec
VDM. Toth Keresztur
Mihael Bakoš

Zadnji poštni naslov bo *Kőrmend*, kamor naj se pošlje pismo Adamu Šebőku, da pride hitreje do mene.

(Se nadaljuje)

Zapiski, ocene in poročila

K PROBLEMATIKI DVOJEZIČNEGA ŠOLSTVA V PREKMURJU

V novejšem času je izšlo nekaj razprav in člankov o naši problematiki, s katerimi ne moremo v celoti soglašati. Zdi pa se nam koristneje, če stališča in sodbe pošteno soočimo, kakor pa če o njih poniglavo molčimo.

V reviji *Teorija in praksa*, št. 10 je izšla razprava *Dvojezična vzgoja in izobraževanje*, ki naj bi našo javnost načelno informirala o vprašanju. Z avtorjem Dragom Druškovičem se ujemamo le v izhodiščni resnici, da je za osnovnošolski pouk najprimernejša mate-

* Pripis v madžarščini.